

ЕСТЕТИЧНИЙ СМАК ЯК СКЛАДОВА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ВІТЧИЗНЯНИХ І КИТАЙСЬКИХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

AESTHETIC TASTE AS A PART OF AESTHETIC EDUCATION OF FUTURE UKRAINIAN AND CHINESE MUSIC TEACHERS

У статті наведено результати аналізу й порівняння наукових підходів до вивчення проблеми виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва в Україні та Китаї. Зазначено, що естетичний смак є складовою естетичного виховання майбутніх учителів музики в закладах вищої освіти. З'ясовано, що музичне мистецтво позитивно впливає на виховання естетичного смаку вітчизняних і китайських студентів.

Ключові слова: естетична культура, майбутні вчителі, музика, мистецтво, процес виховання студентів, заклад вищої освіти.

Вьяснено, что музыкальное искусство положительно влияет на воспитание эстетического вкуса отечественных и китайских студентов.

Ключевые слова: эстетическая культура, будущее учителя, музыка, искусство, процесс воспитания студентов, учреждение высшего образования.

The article presents the results of the analysis and comparison of scientific approaches to the study of the problem of aesthetic taste education in future Music teachers in Ukraine and China. It is noted that aesthetic taste is an integral part of the aesthetic education of future Music teachers in higher education institutions. It has been found that musical art positively influences the education of aesthetic taste of domestic and Chinese students.

Key words: aesthetic culture, future teachers, Music, art, process of education of students, institution of higher education.

УДК 373.21

Чжоу Мінь,

аспірант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

В статті приведені результати аналізу і порівняння наукових підходів до вивчення проблеми виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва в Україні та Китаї. Зазначено, що естетичний смак є складовою естетичного виховання майбутніх учителів музики в закладах вищої освіти. З'ясовано, що музичне мистецтво позитивно впливає на виховання естетичного смаку вітчизняних і китайських студентів.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Естетичний смак людини характеризує її вихованість та естетичну культуру. Ця спроможність особистості сприймати, емоційно реагувати на різні погляди на красу, оцінювати й відрізнити прекрасне від потворного в дійсності й у мистецтві, виявляти в явищах риси трагічного й комічного розвиває молоду людину. Сучасній молоді важко орієнтуватися в канонах прекрасного, дотримуватися власного естетичного смаку. Цьому заважають різноманітні тенденції наслідування фальшивих цінностей, популяризація неестетичної продукції серед населення, відсутність естетичної досконалості в навколишньому середовищі. Учні запозичують із сім'ї модель поведінки й ставлення до загальнолюдських цінностей, однак нерідко батьки не мають високого рівня естетичної вихованості. Тому прогалини в естетичному вихованні має заповнювати вчитель, особливо вчитель музичного мистецтва, оскільки «в його руках» є прекрасний інструмент духовного впливу на особистість учня – музика.

Процес виховання естетичного смаку має місце в професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки їхні заняття розкривають здібності школярів до уяви, естетичного оцінювання позицій суспільного життя. Сформувати естетичну культуру школярів мають учителі, які здатні орієнтуватися в педагогічній роботі на кращі ідеали й переконання, бути взірцем естетично вихованої людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У межах дослідження нами проаналізовані й виді-

лені напрями, що є близькими до визначеної проблеми. Це такі, як-от:

- естетичне виховання суб'єктів освітнього процесу, обґрунтування його необхідності й доцільності для розвитку гармонійної особистості (Лі Цзіхуа, Ма Вей, Су Сяохуань, Уюткена, Ху Ціїн);
- роль музики у вихованні естетичного смаку як складової естетичного виховання учасників освітнього процесу (Ван Лей, Ї. Чжан);
- виховання естетичного смаку в професійній підготовці майбутніх музично-педагогічних працівників у закладах вищої освіти (С. Вітвицька, Г. Лазаренко, Лю Цяньцян).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У науковій літературі [1–11] не систематизовані відомості про особливості виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва в Україні та Китаї. Методи аналізу й порівняння використані недостатньо. Не розкрита система естетичного виховання майбутніх учителів музичного мистецтва, однією з ланок якої є формування естетичного смаку особистості. Недостатньо вписані механізми впливу музичного мистецтва на виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва як в Україні, так і за кордоном. Практична значущість музичного мистецтва для естетичного виховання майбутніх учителів значно ширша, ніж її описують у проведених дослідженнях.

Мета статті – проаналізувати наукові праці українських і китайських учених стосовно проблеми виховання естетичного смаку в майбутніх

учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти; визначити поняття «естетичний смак учителя музичного мистецтва»; розширити практичну значущість музики для виховання естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У дослідженнях педагогічного досвіду китайських освітян, проведених Уюнтоною [8], йдеться про естетичне виховання як одну з важливих складових підготовки молоді до життя. В історичному аспекті таке виховання пройшло випробовування й мало певний термін становлення. У давнину естетичному вихованню молоді не приділялося уваги, особливо в період конфуціанства. Відомий китайський філософ Конфуцій (551–479 рр. до н.е.) запропонував програму навчання молоді, згідно з якою вона вивчала давні тексти та вдало використовувала висловлювання мудреців. Як зазначає вчений, саме читання і вивчення конфуціанських канонів, повага до всіх, хто міг читати і розуміти їх, поклали початок справжньому культу освіти і грамотності. Значно пізніше (1912 р.) китайський педагог – реформатор Дай Юаньпей (1868–1940 рр.) провів реформу освіти, внаслідок якої була введена нова шкільна система «Женьзи», що передбачала запровадження 7-річної початкової (4+3) і 4-річної середньої школи. До того ж загальна освіта мала передбачати військове, виробниче, громадянське, естетичне і моральне виховання молоді. Отже, на наш погляд, такі завдання стали близькими до виховання естетичного смаку в молоді.

Нині, як зазначає Су Сяохуань [7], китайські школи мають здійснювати не лише розумове навчання, але більшою мірою звертати увагу на моральне, фізичне та естетичне виховання, на прищеплення трудових навичок і виховання завдяки соціальній практиці. Це має пересікатися й гармонійно розвиватися, щоб школярі всебічно розвивалися й зростали міцними.

У межах обміну досвідом особливо цінним є те, що педагогічні ідеї українського педагога В. Сухомлинського про виховання стали складовою напрямку педагогіки, який у Китаї називають «вихованням природних якостей». Як зазначає Лі Цзіхуа [4], всебічне моральне, розумове, фізичне, зокрема естетичне, виховання можливе лише за умови врахування індивідуальних рис особистості учня, його особливостей. Важливу роль в популяризації педагогіки «виховання природних якостей» відіграє державна програма обов'язкового дев'ятирічного навчання і необхідність навчати всіх без винятку дітей. З позиції власного дослідження вважаємо, що естетичний смак людини є важливою його якістю, що виховується змалку.

У визначених завданнях китайської школи чітко прописано актуальність і доцільність естетичного виховання в аспекті всебічного гармонійного роз-

витку особистості. Стосовно розвитку університетської освіти, зокрема теорії й практики формування етноестетичної культури в Китаї, вчені згадують постанову «Про реформування системи освіти» (1985 р.) і «Програму реформування й розвитку освіти Китаю» (1994 р.). На підставі аналізу цих нормативно-правових документів можна зробити висновок про те, що в нових економіко-політичних умовах становлення КНР одним із пріоритетних напрямів роботи з молоддю є виховання етноестетичної культури студентів [9].

У дослідженні Ху Ціін [9] зазначено про те, що етноестетична культура молодих людей виявляється в їхній здатності відчувати прекрасне, прагнути до створення краси в навколишньому світі, орієнтуватися на ідеали традиційної народної творчості. Цінність такої культури для людини полягає в тому, що її сформованість допомагає творчій самореалізації особистості в професійній діяльності. Автор наголошує на тому, що виховання етноестетичної культури студентів має відбуватися за такими напрямками, як формування етноестетичної самосвідомості й емоційної чутливості до здобутків традиційної культури та залучення до різних видів етноестетичної культури.

У науковій праці Г. Лазаренко [3] вивчається проблема формування художньо-естетичного смаку в дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва та визначається термін «художньо-естетичний смак особистості» як стале соціально-психологічне новоутворення, яке виникає внаслідок поєднання естетичної свідомості з оцінкою явищ, естетичної цінності творів мистецтв. Нам імпонує глибоке вивчення вищезазначеним автором суті й змісту художньо-естетичного смаку особистості, суттєвими ознаками якого є потреби, цінності, естетичний ідеал, художній образ, емоційне сприйняття творів мистецтва, оціночне судження, вираження себе в художньо-творчій діяльності, індивідуальна власна позиція.

Потреби у вихованні естетичного смаку в школярів очевидні, однак, на наш погляд, бракує інформації про підготовленість учителів музичного мистецтва до виховання естетичного смаку молоді.

Український учений С. Вітвицька [2] наголошує на необхідності створення естетичного середовища в закладі вищої педагогічної освіти, що, на її думку, передбачає створення естетичної атмосфери в освітньому процесі, у використанні естетичної культури у викладанні змісту навчальних дисциплін, проведенні позааудиторної роботи, а також, головним чином, у побудові міжособистісних взаємин у педагогічному колективі. Цілком погоджуємося з авторитетним науковцем у тому, що естетична культура й вихованість мають збагачувати й розвивати партнерські стосунки між колегами, «підносити» освітній простір на вищі міжконтинентальні східці розвитку поставлених завдань.

На основі аналізу наукової літератури (Ван Лей, Ї. Чжан) з'ясовано, що одним з ефективних шляхів естетичного виховання є музичне мистецтво. Покращення естетичного смаку в учителів музичного мистецтва має надзвичайно велике практичне значення для реалізації якісних цілей вищої освіти. Ці вчителі мають постійно стимулювати свої внутрішні естетичні бажання, прагнути до виховання власного смаку, покращувати творчі досягнення, виявляти наполегливість у просуванні національної культури.

Як зазначає Ма Вей [6], китайська музика має виховний вплив на формування особистості молоді людини та увійшла в музичне життя Європи у ХХ столітті. Наприклад: створення Г. Малером «Пісні про землю» на вірші китайських поетів, написання Ф. Бузоні та Дж. Пуччіні опер «Турандот», опери «Соловейко» І. Стравинського на китайський сюжет, балетів «Дивний мандарин» Б. Бартока та «Червона квітка» Р. Глієра, опери «Ніксон в Китаї» Дж. Адамса. До речі, класика «нового театру» ХХ ст. – театр Б. Брехта – сформувався на основі драматургії Пекінської опери. К. Орф, який наслідував у своїх «сценічних кантатах» брехтівську драматургію, показав у музиці «пограниччя» європейської і східної культур. Фортепіано разом з ударними інструментами утворило стійкий тембральний звукоряд композицій цього автора, виводячи на аналогії до пошуків китайських композиторів, зокрема тих, що пишуть для фортепіано.

Водночас, як зазначає Ї. Чжан, принципи українського вокально-педагогічного мистецтва зовсім не знайомі в Китаї. Також бракує досвіду міжособистісного спілкування в музично-педагогічному колективі. «Питання впливу міжособистісного спілкування в класі сольного співу на весь процес формування вокально-технічних навичок узагалі ніколи не піднімалося в моїй країні, і спеціально-професійні й експериментальні дослідження не проводилися. Саме тому мені цікава ця проблема не тільки як виконавцю, але й насамперед як педагогу, тому що, на мій погляд, у вокальній педагогіці далеко не цілком повно використовуються можливості міжособистісного спілкування для створення сприятливих умов, у процесі яких відбувається формування необхідних вокально-технічних і виконавських навичок» [11, с. 3].

У дослідженні Цзінь Нань [10] до одного з показників інформаційно-пізнавального критерію ефективності вокального навчання китайських студентів у системі музично-педагогічної освіти України зараховано спроможність до естетичного оцінювання вокальних творів. Заслуговує на увагу також той факт, що високий рівень вокального навчання студентів характеризує ступінь ерудованості в галузі національної і світової культури, розуміння художніх напрямів мистецтва, стильових і жанрових особливостей виконання вокальних творів, історич-

них умов і тенденцій розвитку мистецтва різних народів світу, яскраво виражене особистісне ставлення до виконуваних музичних творів і наявність досвіду їх естетичного оцінювання. У такому розумінні прослідковується зв'язок між музичним мистецтвом і естетичною діяльністю як суб'єктивною рисою музично-педагогічних працівників. Незважаючи на те, що автор не наголошує на естетичному смаку студентів, його ознаки закладено в індивідуальному ставленні до творів музичного мистецтва й оцінюванні якості їхнього виконання.

На наш погляд, про складові естетичного смаку майбутніх учителів музики, хоча й опосередковано, йдеться в праці Ван Лей [1]. У дослідженні акцентовано на художньо-творчій підтримці розвитку комунікативності та вироблення гнучкої поведінки студентів у підготовці до сценічних виступів, стимулюванні до самостійного пошуку та створення виконавської інтерпретації яскравого художнього образу вокального твору. Практичну значущість становлять такі методи педагогічної роботи, як-от тренінги, творчі завдання, виконавська інтерпретація вокальних творів. Цілком погоджуємося з автором у тому, що названі методи стимулюють активність студентів у художньо-пізнавальній і вокально-виконавській діяльності, дають змогу глибше ознайомлюватися із засобами та прийомами виразного виконання, змістового відтворення художньо-музичних образів. У такий спосіб має формуватися власне ставлення до вибору й методики викладання музичного твору на основі сформованого естетичного смаку.

У межах практичної значущості музики для виховання естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти пропонуємо проведення спецсеминару на тему «Вокальне мистецтво в житті людини» для студентів, учителів і школярів. Наведемо приклад тем, що будуть розглядатися:

1. Вокальне мистецтво, історія його виникнення й розвитку в Китаї.
2. Схожі й розбіжні тенденції освоєння молоддю знань і вмінь вокального мистецтва в Україні та Китаї.
3. Вплив вокального мистецтва на виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти.
4. Техніки, прийоми, методи самовиховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти.
5. Майбутнє вокального мистецтва.

Висновки. На основі аналізу наукових праць українських і китайських учених щодо виховання естетичного смаку в майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти ми дійшли таких висновків:

1. У дослідженнях китайських учених і в нормативно-правових документах йдеться про акту-

альність і доцільність естетичного виховання школярів. Проте бракує інформації про естетичну культуру та вихованість учителя, зокрема учителя музичного мистецтва. Не приділялася увага вихованню естетичного смаку у вчителів музичного мистецтва.

2. Визначено поняття «естетичний смак учителя музичного мистецтва» як здатність музично-педагогічних працівників сприймати прекрасне та виховувати школярів в атмосфері красивого й гармонійного засобами музичного мистецтва.

3. Запропоновано додати до практичної значущості музики для виховання естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти проведення спецсеминару на тему «Вокальне мистецтво в житті людини» для студентів, учителів і школярів.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є розроблення універсальної технології виховання майбутніх учителів музичного мистецтва та шляхи її для реалізації в українських і китайських університетах та консерваторіях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ван Лей. Формування вокально-сценічної майстерності майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». Київ, 2010. 23 с.

2. Вітвицька С.С. Естетичне виховання майбутнього вчителя в контексті ідей В.О. Сухомлинського. *Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку*: зб. наук. праць / За ред. О.А. Дубасенюк, Н.Г. Сидорчук. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2012. С. 142–150.

3. Лазаренко Г.А. Формування художньо-естетичного смаку у дітей старшого дошкільного віку засо-

бами музичного мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 – «Теорія і методика виховання». Харків, 2015. 20 с.

4. Лі Цзіхуа. Творче використання спадщини В.О. Сухомлинського в КНР: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2005. 22 с.

5. Лю Цяньцян. Формування художньої компетентності майбутніх учителів музики та хореографії в педагогічних університетах України і Китаю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». Київ, 2010. 25 с.

6. Ма Вей. Концепція форми в музиці Китаю і Європи: аспекти композиції та виконання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 17.00.03 – «Музичне мистецтво». Одеса, 2004. 16 с.

7. Су Сяохуань. Основные сведения о Китае. Образование в Китае. Реформы и новшества. Межконтинентальное издательство Китая. Май 2002. 190 с.

8. Уюнтена. Актуальні проблеми реформування загальної середньої освіти в КНР: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2000. 17 с.

9. Ху Ціін. Погляди китайських та європейських науковців на структуру та зміст етноестетичної культури особистості. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: зб. наук. пр. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2015. № 52. С. 60–63.

10. Цзінь Нань. Критерії вокальної музично-педагогічної підготовки студентів КНР. *Науковий часопис НПУ імені М. Драгоманова. Серія 14: «Теорія і методика мистецької освіти»*. Київ, 2009. Вип. 7 (12). С. 128–131.

11. Чжан І. Вокально-педагогічна творчість як передумова виконавської діяльності співака: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 17.00.03 – «Музичне мистецтво». Одеса, 2006. 19 с.